

Konsza Júlia-Johanna

Konsza Samu életpályája és munkássága

Az emberi életnek a célja nem a dicsőség, hanem a kötelességteljesítés.

Konsza Samu, 1924

Jelen írás célja, hogy bemutassa és összefoglalja Konsza Samu életrajzát és munkásságát. Egyfajta leltárt próbál készíteni mindarról, amivel egy életpálya követhető és értékelhető. A leltár jelentős részét azok az írások, gyűjtések teszik ki, amelyeket Konsza Samu írt vagy gyűjtött. Emellett néhány fényképpel és bemutatott tárggyal kísérli meg szemléletesebbé tenni az életpályát.

Koncepcióm az volt, hogy összegyűjtök minden tárgyat, legyen az napló, fénykép vagy könyv, illetve minden olyan anyagot, ami a szellemi törzsét képezheti az életpályának, majd ezt követően rendszerezem, feldolgozom azokat. Jelen dolgozat azonban nem vállalkozhatott arra, hogy Kosza Samu szerteágazó munkásságának valamennyi vetületére kitérjen.¹

Rendszerető és pontos munkájának köszönhetően elkészítette azon írások jegyzékét, amelyek róla jelentek meg, illetve valamilyen módon az ő nevéhez kapcsolódnak. Ezt *Melléklet az Önéletíráshoz* címen találjuk kézzel írott beszámolójában.² Konsza Samu munkássága meghatározó volt a néprajztudomány számára, a néprajzi gyűjtések mellett azonban számos szépirodalmi alkotással is találkozhatunk. Különválasztottam az olyan munkákat, amelyek megjelentek, és azokat, amelyek nem kerültek kiadásra. Ezen belül különböző csoportokat kellett elkülönítenem, annak függvényében, hogy néprajzi, nyelvészeti vagy irodalmi kérdésekről van-e szó bennük.

A bemutatásra kerülő anyag nagy részét a sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár adattárából gyűjtöttem össze, itt 12 darab mappát találtam, ami a

¹ Szerteágazó kulturális tevékenységére példa, hogy csupán a Székely Nemzeti Múzeumban értesültem arról, hogy Konsza különböző érmeket is adományozott a múzeumnak.

² Konsza 2010, közzéteszi Konsza Júlia.

Konsza hagyatékot teszi ki. Ezen kívül a Székely Nemzeti Múzeum könyvtárának adományozott Konsza Samu hagyatékban is tájékozódtam. Emellett még számos anyag van a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégium könyvtárában. Szintén jelentős hagyaték fellelhető volt Konsza Samu rokonságánál. Habár Konsza feljegyzéseiben említés történik az egyes munkákra, szembesülnöm kellett azzal a ténnyel, hogy azok nem mindegyike található ma meg. Ilyenkor lábjegyzetben jelzem, hogy az illető írás – bár valamikor létezett – ma már nem fellelhető.

Albert Ernő folklórkutató elmondása szerint a sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárban található Konsza Samu anyagot Árvay József vitte be az Állami Levéltárba, aki 1953-tól a levéltár igazgatója volt. Szintén Albert Ernőtől tudhattam meg azt is, hogy erre rögtön Konsza halála után került sor, mielőtt a Securitate lecsaphatott volna az anyagra.

A gyűjtést 2009. augusztus 26. és szeptember 24. között végeztem.

Konsza Samu életrajza

Konsza Samu 1887. december 15-én született Nagybaconban. A neves folklórgyűjtő, tanár az elemi iskoláit szülőfalujában, Nagybaconban végezte 1894–1899 között. Középszkolai tanulmányait a székelyudvarhelyi Református Kollégiumban folytatta 1899-től. 1907-ben érettségizett, majd utána beiratkozott a budapesti egyetemre, ahol 1911-ben végzett magyar és latin szakon. 1911. október 1-jétől 1912. szeptember 30-ig önkéntes katona volt. 1912. október 1-jétől a szászvárosi Kún Kollégiumban tanított. 1913 márciusában szerzett pedagógiai oklevelet. 1913 nyarán bevonult katonának. Itt megsebesült és egy évig csontvelőgyulladással kezelték. Egy év elteltével katonakórházba került, és öt operáción ment keresztül.

A harctérre alkalmatlanként 1917-ben, Kaposváron a katonák civil ruháját javító osztag parancsnoka volt. A katonaládákból 1910–1912-es és 1914-es, Boszniában énekelt katonadalokat gyűjtött, ezeket 1962-ben adta át az Akadémiának.³ Önéletrrásában beszámolt arról, hogy Kaposváron a katonák ruháit kellett átnéznie, kitisztítania. A katonák zsebében

³ Ezúton is köszönöm az információt Boér Hunornak, a Székely Nemzeti Múzeum könyvtárosának.

kéziratoss verses- és daloskönyveket is talált, amikből később megszületett a *Dunántúli katonadalok az első világháborúban* című gyűjteménye.⁴ Itt kapott ösztönzést, kedvet és indítást arra, hogy a népköltészeti termékeket gyűjtse.

1918 márciusában doktori szigorlatot tett Budapesten. 1925-ig Szászvároson tanított. Ekkortól a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban volt tanár 1948-ig. 1943 és 1944 között igazgató. 1937-től a Református Férfi Szövetség tagozatának elnöke.⁵ 1948-ban mint nyugdíjas tanár, az I. számú Fiúiskolában a tápintézet vezetője volt. Később 1957-ig az iskola könyvtárosa.

1936-tól a Székely Nemzeti Múzeum őre volt. Bányai Bibó Erzsébettel elkészítették a Székely Nemzeti Múzeum könyvtárának új katalóguscéduláit, és az *Erdélyi Múzeumban* ismertette a múzeumot.⁶

1916-ban jelent meg *Nagybacon nyelvjárása* című doktori értekezése a *Magyar Nyelvőrben* (Konsza 1916a, b), 1916–1918-ban pedig néhány nyelvjárási tanulmánya, mint a *Közmondások* (Konsza 1917a), a *Káromkodás* (Konsza 1917b, c) és a *Szólások* (Konsza 1918). 1927-től a megye jó részére kiterjedő gyűjtőmozgalmat szervezett diákjaival, ennek eredményeként látott napvilágot mintegy három évtizeddel később a *Háromszéki magyar népköltészet* (Konsza 1957). A gyűjtőmozgalom több mint 60 helységről származó 1675 népköltési alkotást tartalmaz.⁷ Mivel minden gyűjtés nem kerülhetett be ebbe a kötetbe, a gyűjtemény mesefejezetéből később összeállította *A szegény ember kincse* című, 1969-ben megjelent válogatását (Konsza 1969).

Munkája jelent meg az *EME Vándorgyűlésének Emlékkönyvében* 1934-ben (Konsza 1934), az *Erdélyi Múzeumban* 1938–1939-ben (Konsza 1938a, 1939) és a *Művelődésben* 1968-ban (Konsza 1968), ezeket főként népköltészeti gyűjteményei követték (F. J. 1994).

1971. szeptember 15-én halt meg; a nagybaconi temetőben nyugszik.

⁴ Vö. Önéletírás. Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárban (a továbbiakban: ÁLvS.) Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza. Fond. Nr.413. 8-as számú mappa.1–19. Közölve: Konsza 2010.

⁵ Vö. Önéletírás. Fellelhető az ÁLvS. Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza. Fond.Nr.413. 8-as számú mappa.1–19. Közli Konsza 2010.

⁶ Az információ Boér Hunortól, a Székely Nemzeti Múzeum könyvtárosától származik, amelyet ezúton is köszönök.

⁷ Konsza Samu jegyzeteit a kiadó elhagyta. (Boér Hunor szíves szóbeli közlése.)

A népköltészeti gyűjtései mellett szépirodalmi alkotásokat is írt, ezek közül nem valamennyi jelent meg. Konsza Samu egyéniségét talán saját vallomása tükrözi a legjobban: „Szeretem a költészetet. Szeretem az irodalmat. Szeretem a könyvet... Szeretem az embert.”⁸ Több írásában olvashatunk ehhez hasonló kijelentéseket. Sokan emlékeznek meg róla úgy, mint aki kiemelkedő lelkesedéssel tanított, szerette tanári munkáját. Ön-életírásában maga úgy emlékezett, hogy az irodalomszeretete vitte a tanári pályára. A *Három Vezérmondát* című tanári székfoglalójában azt írta, hogy „a tanár némileg programot ad arról, hogy mi van a lelkében a legfőbb helyen, amellyel a nevelés ügyének legtöbbit szolgálni, használni vél.”⁹ Tanári munkája során tudatában volt a három vezérmondatnak: „A munka nemesít”, „A műveltség szabaddá tesz”, „Az ember életének célja: teljesíteni kötelességét.”¹⁰

Konsza Samu múzeumi munkássága

Ebben a fejezetben főként a Székely Nemzeti Múzeumban végzett munkásságát – előadásait, valamint igazgatói, múzeumőri tevékenységét – tekintem át.

Tóth Szabolcs és Boér Hunor *Közművelődési rendezvények a Székely Nemzeti Múzeumban a két világháború közötti* írásukban beszámolnak az egyes évek tevékenységéről, illetve arról, hogy melyik évben milyen rendezvényekre került sor a Székely Nemzeti Múzeumban (vö. Tóth–Boér 2002: 163–216).

1931 tavaszán a Székely Nemzeti Múzeum dísztermében Csutak Vilmos, akkori múzeumigazgató előadást tartott Erdély Bach-korszakbeli történetéről. Ezt meghirdették a helyi lapban, viszont Konsza Samu nem sokkal később részletesen is beszámolt az előadásról (Tóth–Boér 2002: 176).

⁸ Vö. Önéletírás, ÁLvS. Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond.Nr.413. 8-as számú mappa.1–19. Közli Konsza 2010.

⁹ Konsza *Dolgozataim gyűjtőnaplója* 3. Fellelhető a Konsza rokonságnál, Sepsiszentgyörgyön, 1923. 192.

¹⁰ Konsza *Dolgozataim gyűjtőnaplója* 3. Fellelhető a Konsza rokonságnál, Sepsiszentgyörgyön, 1923. 192.

Ugyanebben az évben a Kazinczy Ferenc emlékünnepelely keretei között Konsza Samu is előadást tartott, *Emlékbeszéd Kazinczyról* címmel (Tóth–Boér 2002: 177).

1933-ban egy szakelőadás keretein belül Konsza bemutatta a *Háromszéki dalköltészetet*, az előadások szövegét az EME *Emlékkönyve* őrizte meg (Tóth–Boér 2002: 180).

1935-ben, Kőrösi Csoma Sándor születésének 150. évfordulója alkalmából rendezett ünnepelely programjában Konsza Samu emlékbesezédet mondott (Tóth–Boér 2002: 182).

Ugyanabban az évben, május 18-án Konsza előadást tartott a *Székely hangok a XVII. és XVIII. századi népköltészetben* című munkájából (Tóth–Boér 2002: 183–184).

1936. április 25–26-án Konsza Samu *A százéves magyar regény* című előadás megtartására készült, de erre nem került sor (Tóth–Boér 2002a: 187).

1937-ben Konsza Samu megszervezte a csíki ház avatását (Tóth–Boér 2002: 191).

1937. november 7-én, a múzeum emlékünnepelelyen Kosztolányi Dezsőre emlékeztek, ahol Konsza előadást tartott (Tóth–Boér 2002: 192).

1938. december 18-án előadást vállalt a Juhász Gyuláról írt tanulmányával (Tóth–Boér 2002: 195).

Boér Hunor *Adatok a Székely Nemzeti Múzeum két világháború közötti történetéhez* című, főként jegyzőkönyvek alapján készült munkájában a következő adatokat találjuk. 1932. március 29-én tartott gyűlésen többek között jelen volt Konsza Samu (Boér 2002a: 226). 1931. december 13-án Kazinczy-ünnepelelyt rendeztek *A reményhez* címmel. Konsza itt bemutatta *Kazinczy emlékezete* című tanulmányát (Boér 2002a: 226).

Lénárt Anna *Magyar Skanzen és Székely Nemzeti Múzeum* munkájában említést tesz Konszáról. 1937. március 24-én az ügyvezető tanácsi jegyzőkönyv szerint a csíkmenasági ház befejező munkálataira négy ajánlat érkezett be, mind túl drágák. Ezért bizottságot neveztek ki a helyzet lezárására. Ebben a bizottságban benne volt Konsza Samu is (Lénárt 2002: 183).

Boér Hunor *A Székely Nemzeti Múzeum ügyvezető-tanácsi jegyzőkönyvei, 1937–1940 közötti munkájában* a következő adatok szerepelnek. Az 1. Jegyzőkönyv szerint az 1937. március 24-i gyűlésen Konsza Samu is jelen volt (Boér 2002b: 216). Ő számolt be arról, hogy az 1936-os évben a

múzeum ügyvezető tanácsa négy gyűlést tartott. Jelentés készült az 1936. évi bevételekről és kiadásokról (Boér 2002b: 217). Az adminisztrációs munkát Felszeghi István és Konsza Samu igazgató-örök végezték (Boér 2002b: 217). Dr. Konsza Samu igazgató-őr jelentette, hogy az igazgató választmány Hatolykai Pótsa József születésének 100. évfordulója alkalmából, 1936. november 29-én megtartotta az 1936. május 14-ére kitűzött, de a Csutak Vilmos igazgató aznap történt váratlan elhunytja miatt elhalasztott emlékünnepelet (Boér 2002b: 217). Dr. Konsza Samu előterjesztette az 1937. évi ismeretterjesztő előadások tervezetét (Boér 2002b: 217).

Konsza Samut a csíki ház építető bizottság tagjának nevezték ki (Boér 2002b: 218).

Dr. Konsza Samu javasolta, hogy Bányai Jánost és Vámszer Gézát kérjék fel Kászon monográfiájának megírására és kiadására (Boér 2002b: 219).

Az 1937. május 13-án tartott gyűlésen Konsza Samu különböző beadványokat terjesztett elő (Boér 2002b: 220-221).

A 3. jegyzőkönyv szerint Konsza Samu különböző tevékenységek és emlékünnepek megszervezését jelentette be (Boér 2002b: 223–224), továbbá javasolta, hogy a múzeum indítsa meg időszakos *Értesítőjének* és más természetű kiadványainak közlését, mert a múzeumpártoló tagoknak az igazgató választmány azt ígérte, hogy kiadványait díjmentesen megküldi (Boér 2002b: 225).

Herepei János *A Székely Nemzeti Múzeum igazgató jelentései, 1939–1944* című munkájában a következőket említi. Konsza Samu népszerűsítő és tudományos, valamint szépprózai részleteket olvasott fel az 1939. évben (Herepei 2004: 60). *Tisztviselők külső munkássága* alcím alatt szót ejt arról, hogy Konsza Samu igazgató-örnek, a Székely Mikó Kollégium rendes tanárának milyen munkái jelentek meg az 1939. év folyamán. Így szó esik az *Adalékok a népköltészeti termék gyűjtéséhez* című munkájáról (Konsza 1939). Konsza évek óta foglalkozik a népköltészeti termékek gyűjtésével. Gyűjteménye mintegy 700 rendezett és feldolgozott darabból áll. Hátra van még az anyag letisztázása és kiadása (Herepei 2004: 68).

1942. december 5-én Konsza *Az új romantikus drámairás* tanulmányát mutatta be egy (Herepei 2004: 99). 1943. december 6-án *Az új romantikus drámáról* tartott előadást (Herepei 2004: 112). 1940 áprilisában Konsza múzeumi munkaként javasolja a háromszéki népköltészet gyűjtését, a nagybaconi fazekasság kutatását, Nagybacon monográfiájának elkészítését (Herepei 2004: 127–128).

Konsza Samu műveinek osztályozása

Sokszínű munkásságról lévén szó, az osztályozásnál különböző kategóriákat kellett alkalmaznom.

Kiadásban megjelent munkái néprajzi munkák, szépirodalmi alkotások, szépirodalommal kapcsolatos munkák, nyelvészeti írások, ismeretterjesztő, tudósító írások. Kiadásban meg nem jelent munkái néprajzi munkák, kéziratban maradt munkák, szépirodalmi alkotások, szépirodalommal kapcsolatos munkák, nyelvészeti írások, tudományos és Konsza által ismeretterjesztőnek nevezett írások, különböző beszédek, könyvismertetések, előadások, önképzőköri és évnyitó beszédek, naplójegyzetek.

Megjelent művek

Néprajzi munkák

- Közmondások. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (1917) (1–2) 65.
- Káromkodás. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (1917) (5–6) 192.
- Menekít. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (1917) (7–8) 236.
- Szólások. *Magyar Nyelvőr* XLVII. (1918) (7–8) 190–191.

A közlemény 33 szólást tartalmaz, Nagybaconból.

- Katonadalok a székely népköltészetben. *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Sepsiszentgyörgyön 1933. augusztus 27–29. napjain tartott tizenkettedik vándorgyűlésének Emlékkönyve*. Kolozsvár, 1934. 52–58. (Konsza1934)

A tanulmány bevezetőjében meghatározza a székely nép karakterét és, hogy a történelem során mire volt hivatott a székely katona. Maga és mások (Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek és Sebesi Jób) által gyűjtött katonadalokkal mutatja be a katonák életét a besorozástól a szabadulásig. Azt vizsgálja, milyen érzéseket, gondolatokat vált ki a katonaelet. Míg a műlköltő maga alakítja a vers nyelvezetét, stílusát, formáját, addig a nép régi formákba önti bűját, bánatát, örömét, reményét. Nála a nyelv, kifejezés, forma adva van, azon csak itt-ott alakít annyit, amennyit ösztöne diktál. A példák azt szemléltetik, hogy a nyelv az egyszerűség ellenére színes és gazdag, hajlékony és kifejező, ízes és zamatos; benne van a föld szaga, az erdő illata, a fáradt ember verejtéke.

• A Székely Nemzeti Múzeum, *Székelység* VIII. (1938) (6–7) 63–64 (Konsza 1938b); *Erdélyi Szemle* XXVI. (1939) 3.

Ismertető a Székely Nemzeti Múzeumról. Románia egyik legértékesebb vidéki múzeuma, a székelységnek a maga nemében egyetlen kincse, ahogyan Konsza magfogalmazza. Szó esik a múzeum alapítójáról özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emíliáról, aki 1879-ben kezdeményezte megalapítását. Beszámol a Cserey családról és értékeiről. A múzeum létesítését 1911–1912-ben sikerült kiviteleznie, addig az értékek a Székely-Mikó kollégiumban voltak elhelyezve. A múzeum öt gyűjteménycsoportból állt: a könyvtár és a levéltár, a régiségtár, a néprajzi gyűjtemény, a képzőművészeti gyűjtemény és a természetrajzi kollekción. Leírja az öt csoport feladatkörét, miket kell tartalmazniuk és milyen célt szolgálnak. A zárásban hangsúlyozza, milyen fontos a székely kultúra megőrzése szempontjából is a múzeum.¹¹

• Adalék a népköltészeti termék születéséhez. *Erdélyi Múzeum* XLIV. (1939) (3) 291–293.

Lévay József *Az aradi nap* című versét mutatja be. Szembeállítva egy népi költő versével, amely a Lévayéhoz hasonló.

• *Háromszéki magyar népköltészet*. Állami Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Marosvásárhely, 1957

Konsza Samu legismertebb munkája. A könyv három évtized gyűjtőmunkáját foglalja magába. 1927-től Konsza Samu diákjainak bevonásával szervezte meg a megye jó részére kiterjedő gyűjtőmozgalmat. Több mint hatvan helységből, 1675 népköltészeti alkotással (mesék, balladák, dalok, gyermekjátékok, lakodalmi költészet, köszöntők, mondókák, táncszók, közmondások, találós kérdések, írott versek) a mai napig a legátfogóbb és leggazdagabb megyei gyűjteménynek számít. Az *Igaz Szóban Újból hajtott a vadrózsa* címmel Izsák József, a *Korunkban* Szabó T. Attila méltatta a kötetet (Izsák 1958; Szabó T. 1958). Izsák József írja, hogy Kriza János és Benedek Elek példája ihlette meg Konsza Samut, az ő hivatásérzetük táplálta szorgalmát. Ma már azt sem feledhetjük el, amit Konsza Samu saját önéletrajzában írta katonai szolgálat idején írogatott, másolatot versekkel kapcsolatban, amelyek impulzust adtak Konsza Samunak és a figyelmét a népköltészeti gyűjtés felé irányították (Konsza Samu önéletrajza és Veress 1968: 32).

¹¹ Vö. Konsza ÁLvS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr.413.3 számú mappa, 1939.196–199.

Izsák József sem a gyűjtés módszerével, sem azzal nem ért egyet, hogy a néphagyomány kihalóban van. A válogatás során meglátása szerint sok jelentős adat kimaradhatott, aminek feltétlenül a kötetbe kellett volna kerülnie (Izsák 1958: 482–490). Szabó T. Attila teszi szóvá, hogy Konsza Samunak a sajtó alá rendezésben való részvétele esetén aligha történhetett volna meg az, hogy a feltehetőleg értékes jegyzetanyag kimaradt, amely a gyűjteményhez eredetileg hozzátartozott, s amely a kiadvány anyagát tudományos szempontból használhatóbbá tette volna (Szabó T. 1958: 457).

Konsza Samu kötetének bár vannak hiányosságai, viszont előremutató az, hogy gyűjteményének minden darabját földrajzilag pontosan meghatározott településhez és az esetek többségében személyhez fűzte, a különösen gazdag mese- és a valamivel szegényesebb balladaanyag esetében az elmondó életkorára és a gyűjtés időpontjára vonatkozó adatokat is közli. Minden népköltési darabhoz, illetőleg egy-egy alcsoporthoz csatolva pontos adatokat olvashatunk a gyűjtő személyére és a gyűjtés időpontjára nézve. A kötet ebben a tekintetben a folklórkutatás mai igényeit természetesen jobban kielégíti, mint a szinte egy századdal előbb megjelent *Vadrózsák* (Szabó T. 1958: 454).

- *Gyűjtsük népünk dalait!* Így hangzik az a felhívás, ami 1957-ben jelent meg a Székely Mikó Kollégium faliújságán. Később megjelent az 1967-es, *Gyökerek* című diáklap gépelt emlékszámában is, amely Konsza Samu nyolcvanadik születésnapjára készült. Ebben elsősorban Konsza Samu munkásságáról olvashatunk, tanárok és diákok részéről.

- Kakaslövés Apácán. *Művelődés* XXI. (1968) (5) 33–35.

A leírás nem kerülhetett bele a *Háromszéki magyar népköltészet* vasos kötetébe, mivel Apáca Brassó megyéhez tartozik.¹²

- *A szegényember kincse. Háromszéki magyar népmesék Konsza Samu gyűjtéséből.* Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1969

A *Háromszéki magyar népköltészet* mesefejezetéből állította össze a mesegyűjteményt. 225 mesét, adomát és mondát tartalmaz, amelyből csak 120 került be a kötetbe. Egyes mesetípusok nagyon kedveltek, s ezért sok változatban ismertek. A Sárkányölő-típus 9, a Fejérlófia-típus 5, a Jancsi és Juliska-típus 8, a Rászedett ördög-típus 6, a Halász és felesége-típus 6, az Okos leány-típus 4, a Terülj asztalkám-típus 4 változatban

¹² A kakaslövés szokásának teljes leírását lásd: ÁLvS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza. Fond Nr. 413. 3-as számú mappa. 1968. 392–401.

fordul elő. A 225 mesét, adomát és mondát 90 tanuló gyűjtötte 46 községben (Konsza 1969: 6).

Szépirodalmi alkotások

- Miért szeretem a karácsonyt? *Szászváros és Vidéke* (1913) XII. 21.

„Legszentebb ünnepem a karácsony. Karácsonykor született a szeretet Krisztus személyében.”¹³ Ez a gondolatmenet vezeti az esszét. Különböző bibliai idézetek által támasztja alá a karácsony ünnepeének szentségét. Szót ejt a magas műveltségű görög társadalomról és a jeruzsálemi páska ünneperől is.

- Amit a karácsony diktált. *Szászváros és Vidéke* (1914) XII. 27.

A háborús emlékek jutnak az eszébe, a jajgatást és hörgést hallja a szerző. Eszébe jutnak hozzátartozói, akikkel együtt örült valamikor a karácsonynak. Újból hallja a sok sírást, „az emberek ebben az esztendőben nem szerették egymást, hanem gyűlöltek, halálos gyűlölettel gyűlöltek. Fegyvert ragadtak és rohantak, törtek egymás életére, millió meg millió. [...] Ó, be szomorú ez a karácsonyest, amelyből hiányzik a szeretet, a béke! Vajjon mikor szállsz vissza hozzánk elszállt szeretet, szeretett béke? Vajjon mikor?”¹⁴

- A holnap. *Szászváros és Vidéke* (1915) I. 31.

A *holnap* visszaemlékezés gyermekkori emlékeire. A kisgyermek holnapjától az ifjú férfi holnapjáig sok a várakozás. A kisgyerek elesik, de a holnap meggyógyítja. Sokszor áll az utca szögletén, lányokat vár és boldog, újra várja a holnapot. Egyszer messze kell mennie, és érzi, nem jön el az a holnap, amikor már hazamehet kedveséhez.¹⁵ Aláírás: Jób Kelemen (álnév).

- Karácsony ünnepén. *Szászváros és Vidéke* (1916) XII. 24.

• Az iskola élete. *Szászvárosi ref. Kún-Kollégium Emlékkönyve* Kolozsvár, 1925.

• Péter, hazamegyünk. Elbeszélés. *Szászvárosi ref. Kún-kollégium Emlékkönyve* Kolozsvár, 1925.

¹³ Konsza. ÁLvS. Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza. Fond Nr. 413. 3-as számú mappa. 295.

¹⁴ Konsza. ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr. 413. 3-as számú mappa. 1914. 297.

¹⁵ Konsza. ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr. 413. 3-as számú mappa. 1915. 293–294.

- A betű és a lélek. *Üzenet. A ref. egyházköz. Üzenete*, Sepsiszentgyörgy, 1943. októberi szám.

Irodalommal kapcsolatos munkák, szövegek

- Arany. Emlékezés születésének 100 éves fordulóján. *Szászváros és Vidéke* (1917) XII. 24.
- Dr. V. Nagy Sándor: Jókai c. könyvének ismertetése. *Szászváros és Vidéke* (1925)
- Paul Geraldy: Szeretni. Dráma ism. *Székely Nép* (1926) X. 24.
- Csutak Vilmos: A Bach korszak Erdélyben. *Székely Nép* (1931) IV. 30.
- Tavasz Sándor: Erdélyi tetők, Ismertetés. *Erdély* (1938) november–december, 148–150. (Konsza 1938c)
- Kosztolányi Dezső. Tanulmány. *Erdélyi Múzeum* XLIII. (1938) (1) 27–42.
- Csutak Vilmos. *Üzenet* (1946) május.

Nyelvészeti írások

- Nagybacon nyelvjárása. *Magyar Nyelvőr* XLV. (1916) (2) 65–71, (3) 104–113, (4) 162–170, (5–6) 231–236.

Az előszóból: „E nyelvjárastanulmányom békésebb idők szorgalmas gyűjtögetésének és a gyűjtötték rendeztetésének szerény eredménye. Benne lehet és van is a kezdésnek sok hibája, hiánya. Az utolsó tisztogató, javítgató munkától szólított el a legfelsőbb parancs egy forró nyári nap délelőttjén. És azóta nem engedte a kard, hogy újra felvegyem a javítgató tollat. Ezért egyik- másik rész, nevezetesen a mondattan, tán rövidebb és hiányosabb, mint amilyennek kidolgoztam volna, ha a haza sorsa fontosabb, szentebb nem lett volna, mint e szerény tanulmány léte vagy nem léte. Remélem, ha majd a fegyverek elülnek, lesz alkalmam e hiányok pótlására. Hogy így is, a mostani alakjában megjelenhetett, azért el nem mulaszthatom e helyen köszönetem és hálám kifejezését Simonyi Zsigmond egyetemi tanár úrnak, aki tanulmányom megírására buzdított, szíves jóakarattal útbaigazításokat adott s azt sajtó alá rendezte, miután sok kisebb-nagyobb hibájától megtisztította, és Benedek Elek úrnak, aki tanulmányomat elolvasva, azt több szíves és értékes megjegyzéssel és adattal egészítette ki.”

- Nyelvészeti adatközlések. *Magyar Nyelvőr* XLVI (1917) (1–2) 65, (5–6) 192, (7–8) 236.

Ismeretterjesztő, tudósító írások

- Férjünk színházba! *Színházi Élet* (1924) II. 1.
- Octavian Şireagu: Pe aripa sufletului c. verses könyvének ismertetője. *Ellenzék* (1926) augusztus.
- *A sepsiszentgyörgyi Ref. Székely Mikó-Kollegium Évkönyve 1942–1943. tanéből.*
- *A sepsiszentgyörgyi Ref. Székely Mikó-Kollegium Évkönyve 1943–1944. tanéből.*

Meg nem jelent művek

• Meg nem jelent műveinek legnagyobb részét irodalmi szövegei teszik ki. Ezek a *Dolgozataim gyűjtőnaplója 3.* címet viselő füzetben található, Konsza Samu rokonságánál, Sepsiszentgyörgyön, jelenleg Konsza Vilmos tulajdonában vannak.

• Verses füzet, amely a sepsiszentgyörgyi Állami Levéltárban, a Konsza hagyatéknál egyes számú mappájában található a következő címen: *Konsza Samu versei 1906–1908.* Saját kézzel írt 120 oldalas füzet. A verses füzet 85 darab verset tartalmaz.¹⁶

• Az Állami Levéltárban (a Konsza hagyatékhöz tartozó) kettes számú mappában található még egy verseskötet a következő címen: *Mihálik József költeményei (Konsza Samu tulajdona), 1885–1900;* 139 oldalt tartalmazó, kézzel írt, piros borítós füzetecske.¹⁷

Néprajzi munkák

- *Dunántúli katonadalok az első világháborúban* című, kéziratban lévő gyűjteményes kötete.¹⁸

¹⁶ ÁLvS, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 1-es számú mappa. 1–120.

¹⁷ ÁLvS, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 2-es számú mappa.

¹⁸ Nem fellelhető.

- *Népköltészet és Népirodalom*. 1930.¹⁹
- *Székely hangok a XVII–XVIII sz. népköltészetében*. 1936. VIII. hó.²⁰
- *A népballada bevezetése egy irodalmi esten*. 1937.²¹
- *Tájékoztató a Háromszéki Magyar Népköltészet c. mű gyűjtőmunkáról*. 1958. V. 10.²²
- *Társzók Nagybaconból*. Collegiumi dolgozat.²³

Kéziratban maradt munkák

Kéziratban maradtak azok a gyűjtései, amelyek nem kerültek be a *Háromszéki magyar népköltészet* címmel megjelent kötetébe.²⁴ Ezeknek a gyűjtéseknek a rendszerezése nehézkes. Egyes verseknél maga Konsza Samu feltűntette, hogy az adott verset milyen műfajba sorolja, viszont több olyan gyűjtés van, amihez nincs jegyzet. Ezeket a vegyes csoportba soroltam, ezért van ebből szám szerint 359 darab. A rendszerbe sorolást az is megnehezítette, hogy egyes helyeken jegyzetként föl van írva, „Benne van a hatszázba”. A feljegyzés Konsza kézírásában maradt fenn és gondolom, hogy a *Háromszéki magyar népköltészet*re utalt. Ugyanakkor, nyilván jegyzetről lévén szó, több helyen át van húzva egy-egy vers (pl. „Már leírtam máshova”, „máshol megvan”). Ezeket is a vegyes kategóriába tettem. Szintén a vegyes csoportot gazdagítják azok a versek is, amelyekhez jegyzetben a következők olvashatók: „Múdal ízű, múdálnak érzik.” A szerelmi daloknál találkozhatunk olyan megjegyzésekkel, miszerint egy bizonyos vers második strófája: „a folytatást a katonadalokhoz írtam.” A következő megjegyzések is Konszától valók, olyan esetben, amikor egy versnek csak a 3-4. strófája van a lapon: „Eleje a szerelmi dalok között”, vagy „A túldalalon jelzett 2 költeményben 3 versnek benne van, a negyedik nincs meg most ott a jelzett versszakok más-más versszakokkal vannak együtt, s most itt ebben a formában újabb kompiláció, költés, azért kö-

¹⁹ Nem fellelhető.

²⁰ ÁlvS, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 209–221.

²¹ Nem fellelhető

²² ÁLvS, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa, 1958: 387–391.

²³ Fellelhető a Székely Mikó Kollégium könyvtárában, kézírás dátum nélkül.

²⁴ Fellelhető ÁlvS, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 6-os számú mappa, külön oldalakon.

*zöltem, leírtam.*²⁵ A lakodalmi verses köszöntők közül egy darab kézzel írt verses füzet, nem Konsza írása, szinte olvashatatlan. Egy darab, két oldalas köszöntés, leány kikérés és egy darab 15 oldalas *Székelty... vőfélyes Páll Dezső* néven szerepel.²⁶ Azok a versek, amelyeknek Konsza a műfaját is megnevezte, szám szerint a következők (a 359 vegyes verset nem számolva):²⁷

- verses levelek: 13 darab
- szerelmes versek: 31 darab
- foglalkozással kapcsolatos gyűjtések: 2 darab
- életmóddal kapcsolatos: 20 darab
- lakodalmi versek, köszöntők: 11 darab
- táncdalok: 27 darab
- katonadalok: 18 darab
- hazafias versek: 15 darab
- bordalok: 33 darab
- karácsonyi és aprószentekes énekek: 13 darab
- húsvéti versek: 23 darab
- gúnydalok: 19 darab
- tréfás gúnydalok: 20 darab
- gúnyolódó vers: 1 darab
- tréfás versek: 75 darab
- tréfás gyermekversek, játékdalok: 38 darab
- balladák: 8 darab
- sírfeliratok: 40 darab

Szépirodalmi alkotások

- *Gondolatok*. 108 gondolat. Asztalfiók részére, 1917.²⁸
- *Napló*. Töredék. Asztalfiók részére, 1918.²⁹

²⁵ Vö.: Konsza, ÁLVs Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 6-os számú mappa. Saját fényképes dokumentum, Folytatás levéltár, 2009.08.27.,325, 326-os kép.

²⁶ ÁLVs Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 6-os számú mappa.

²⁷ ÁLVs Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 6-os számú mappa. Külön oldalakon.

²⁸ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1917: 135–153.

²⁹ Nem fellelhető.

- *Üres a fészek.* Elbeszélés. Asztalfiók részére, 1918.³⁰
- *Forgácsok az útszéléről.* Asztalfiók részére, 1922–1925.³¹
- *A tanár úr állásba megy.* Elbeszélés. Asztalfiók részére. 1924. XI. 27.³²
- *Őszi hangulat. Hangulatkép.* Asztalfiók részére. 1924. XI. 27.³³
- *Vergődés.* Elbeszélés. Asztalfiók részére. 1924. IX. 4.³⁴
- *Fabula.* Asztalfiók részére. 1924. VI. 11.³⁵
- *Napló.* Asztalfiók részére. 1940.³⁶
- *Jeles gondolatok olvasmányaimból.* 193 darab. 1940.³⁷
- *Álmos.* 1926. VII. 13.³⁸

• Konsza Samu verses füzete, ami a kézzel írt verseit foglalja össze. Pontosan 85 darab verset tartalmazó fekete füzet, amely 1905. III. 22-től³⁹ kezdődően az 1908. VII. 25-ig⁴⁰ tartó időt öleli fel.⁴¹

• Konsza Samu verses füzete, ami szintén kézzel írt verseit tartalmazza. 22 darab vers 1912-ből. *Újabb versek* címen az 1914-1916 közötti időből 35 vers található, a naplóhoz csatolva külön lapon még két darab vers, 7-es számú napló.⁴²

Irodalommal kapcsolatos munkák, szövegek

- *Ibsen Rosmerholmjának alapeszméje, tárgya.* 1917. III. 15.⁴³
- *Madách: Ember tragédiájának tragikum.* 1920. I. 22.⁴⁴

³⁰ Nem fellelhető.

³¹ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1922: 183, 1925: 184–186.

³² ÁLvS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1924: 281–285.

³³ ÁLvS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1924: 286–288.

³⁴ ÁLvS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1924: 289–292.

³⁵ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1924: 217.

³⁶ Nem fellelhető.

³⁷ Nem fellelhető.

³⁸ Fellelhető a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

³⁹ Az első vers dátuma.

⁴⁰ Az utolsó vers dátuma.

⁴¹ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza. Fond Nr.413. 1-es számú mappa. 1–139.

⁴² Fellelhető a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban. 1–47.

⁴³ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1917: 24–28.

⁴⁴ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1920: 29–42.

- *Madách Imre*. 1923. V. hó és 1941. III. hó.⁴⁵
- *Szabó Dezső: Az elsodort falu*. 1924. II. 11.⁴⁶
- *Arany János emlékezete*. 1924. VI. 1.⁴⁷
- *Három modern lírikus: Reményik Sándor, Áprily Lajos, Tompa László*. 1928. III. 1.⁴⁸
- *Jókai: Emlékezés 100 éves születési évfordulóra*. 1925. III. 24.⁴⁹
- *Ady Endre emlékezete*. 1928. III. 29.⁵⁰
- *Kazinczy Ferenc*. 1931. XII. 11.⁵¹
- *Erdélyi Lajos*. 1932. III. 11.⁵²
- *Ady Endre a vallásos költő*. 1935. III. 3.⁵³
- *Kőrösi Csoma Sándor*. 1935. III. 3.⁵⁴
- *Ady Endre*. 1937. III. 21.⁵⁵
- *Juhász Gyula*. 1937.⁵⁶
- *Orbán Balázs*. 1937. VIII. 4.⁵⁷
- *Gróf Mikó Imre*. 1938. V. 25.⁵⁸
- *Petőfi Sándor*. 1939. I. 23.⁵⁹
- *Az új romantikus drámaírás. Rékasi Jenő*. 1942. XII. hó.⁶⁰

⁴⁵ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1941: 57–75.

⁴⁶ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1924: 90–93.

⁴⁷ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1924: 76–89.

⁴⁸ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1928: 110–128.

⁴⁹ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1925: 97–109.

⁵⁰ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1928: 167–182, 187–191.

⁵¹ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1931: 90–97.

⁵² ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1932: 81–89.

⁵³ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1935: 98–107.

⁵⁴ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1935: 108–115.

⁵⁵ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 126–136.

⁵⁶ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 137–151.

⁵⁷ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 116–125.

⁵⁸ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1938: 167–171.

⁵⁹ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1939: 172–174.

⁶⁰ ÁLVS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1942: 152–166.

- *Az építő. Csutak Vilmos emlékezete. Csutak Vilmos halálának 10 éves fordulóján.* 1946. V. 14.⁶¹
 - *Tolsztoj N. Háború és béke regénye.* 1947. XI. hó.⁶²
 - *Riedl Frigyes.* 1956. VIII. 29.⁶³
 - *Ady Endre emlékezete, születésének 80. évfordulóján.* 1957. XI. 5.⁶⁴
- Meg nem jelent, irodalommal kapcsolatos írások és szövegek, amelyek nem fellelhetők.
- *Gróf Zríny Miklós. Asztalfiók részére.* 1918. XII. 29.
 - *Gondolatok Szabó Dezső Elsodort falujáról.* 1920.
 - *Gondolatok Szabó Dezső írásművészetéről.* 1920.
 - *Vitéz Koronits Balázs. Asztalfiók részére.* 1926. VIII. 12.
 - *A költészet haszna. Asztalfiók részére.* 1926. VIII. 12.
 - *Arany János életrajza és műveinek méltatása.* 1930.
 - *Arany János életrajza és műveinek ismertetése. Pályamunka a nagyszalontai Arany Emlékegyesület pályázatára.* 1930.
 - *Kölcsey Ferenc. Asztalfiók részére.* 1938.
 - *Eötvös József társadalomszemlélete. Asztalfiók részére.* 1944.
 - *Jeles gondolatok olvasmányaimból.*
 - *Mussolini*
 - *Rovásírás*

Nyelvészeti írások

- *A jelző Nagybaczon nyelvjárásában. Collegiumi dolgozat.*⁶⁵
- *Nagybaczon és vidéke nyelvjárásának mondattani sajátosságai.*⁶⁶

Tudományos, „ismeretterjesztőnek” nevezett írások

- *Az erdélyi magyar irodalom.* 1929. IV. 4.⁶⁷

⁶¹ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1946: 175–183.

⁶² ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1947: 184–193.

⁶³ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1956: 348–352.

⁶⁴ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1957: 377–384.

⁶⁵ Fellelhető a Székely Mikó Kollégium könyvtárában. Jelzet nélkül.

⁶⁶ Fellelhető a Székely Mikó Kollégium könyvtárában. Jelzet nélkül.

⁶⁷ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1929: 202–216.

- *Irodalmi irányok a magyar irodalomban az utolsó 100 évben.* 1929. VI. 14.⁶⁸
- *Az erdélyi magyar irodalom 1918- tól napjainkig.* 1934.⁶⁹
- *A reformáció emlékezete.* 1919 X. 31. és 1928. X. 31.⁷⁰
- *A mult ereje a mi erőnk is. Ref. eml.* 1922. X. 31. és 1933. X. 31.⁷¹
- *A népszínmű. Bevezető egy színházi előadáshoz.* 1926.VI. 26.⁷²
- *Bevezető Babits Mihály Ladomeia c. költ. előadásához.* 1928. II. 19.⁷³
- *A középfokú iskoláztatás kérdése falusi viszonylatban. Bodos és Füle erdővidéki községekben.* 1929. III. 1.⁷⁴
- *Nyelvében él a nemzet.* Asztalfiók részére. 1930.⁷⁵
- *Az alkoholizmus ellen.* 1932. V. 8.⁷⁶
- *Nemzetiség és nemzetköziség.* 1933. II. 12.⁷⁷
- *Megnyitó Kálmán Imre „Csárdás Királynő” c. operettjének előadására.* 1937.⁷⁸
- *A Magyar Alföld.* Asztalfiók részére. 1937.⁷⁹
- *Finnország.* 1938. VIII. 25.⁸⁰
- *Visszapillantás a Székely Nemzeti Múzeum 60 éves történetére.* 1939. II. 4.⁸¹
- *Bevezető a Nyíró József estre.* 1938. XII. 10.⁸²
- *A népvédelem társadalmi útjai.* 1942. V. 15.⁸³

⁶⁸ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1929: 154–166.

⁶⁹ Nem fellelhető.

⁷⁰ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy 1919. 1928: 7–23.

⁷¹ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1922. 1933: 43–56.

⁷² Nem fellelhető.

⁷³ Nem fellelhető.

⁷⁴ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1929: 321–326.

⁷⁵ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1930:259–260.

⁷⁶ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1932: 242–246.

⁷⁷ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1933: 252–258.

⁷⁸ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 374–376.

⁷⁹ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 327–330.

⁸⁰ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1938: 331–339.

⁸¹ ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1939: 312–320.

⁸² ÁLvs. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza, Fond. Nr.413. 3-as számú mappa. 1938: 194–195.

⁸³ Nem fellelhető.

- *Történelmünk regényeinkben.* 1942. V. 15.⁸⁴
- *Hogyan töltsük ki a személyi lapokat?* 1941.⁸⁵
- *Határnevek Nagybaconból.* 1963.⁸⁶
- *Az írás keletkezése és fejlődése.* 1963.⁸⁷
- *Háromszékről indultak.* 1963.⁸⁸

Különböző beszédek, könyvismertetések, előadás-bemutatók

- *Eszmék és szent beszédek.* Szászváros, Kún-Kollégium. 1924–25.⁸⁹
- *Búcsúbeszéd László József tanár temetésén.* Sepsiszentgyörgy, 1932. VIII. 1.⁹⁰
- *Medgyaszai Vilma est.* Asztalfiók részére. 1926. VI. 26.⁹¹
- *Gál Lajosné: A jószág jutalma.* Ism. Asztalfiók részére. 1930. XII. hó.⁹²
- *A Ref. Nőszövetség műsoros estje.* Ism. 1930. VI. 27.⁹³
- *A sumirok. Székely Mátyás előadása a Székely Nemzeti Múzeumban.* Asztalfiók részére. 1936.⁹⁴
- *Mohács. Herepei János előadása a Székely Nemzeti Múzeumban.* 1937.⁹⁵
- *Gyallay Domokos: A fehérló szerepe a székely hagyományban.* 1965.⁹⁶

Önképzőköri és évnyitó beszédek

- *Önképzőköri évzáró beszéd.* Szászváros, Kún-Kollégium. 1924. VII. 6.⁹⁷

⁸⁴ Nem fellelhető.

⁸⁵ Nem fellelhető.

⁸⁶ Nem fellelhető.

⁸⁷ Nem fellelhető.

⁸⁸ Nem fellelhető.

⁸⁹ Nem fellelhető.

⁹⁰ Nem fellelhető.

⁹¹ ÁLvS.Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1926: 237–238.

⁹² ÁLvS.Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1930: 241.

⁹³ Nem fellelhető.

⁹⁴ Nem fellelhető.

⁹⁵ ÁLvS.Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1937: 305–306.

⁹⁶ Nem fellelhető.

⁹⁷ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1924: 94–96.

- *Önképzőköri évnnyitó beszéd.* Székely Mikó Kollégium. 1929. IX. hó.⁹⁸
- *Három vezérmondatt. Tanári székfoglaló.* Székely Mikó-Kollégium, 1929. IX. 16.⁹⁹
- *Iskolai évnnyitó beszéd.* Sepsiszentgyörgy Székely Mikó Kollégium, 1942. IX.¹⁰⁰
- *Iskolai évnnyitó beszéd.* 1943. IX.¹⁰¹
- *A munka himnusza. Évnnyitó beszéd.* 1944. VIII. hó.¹⁰²

Naplójegyzetek

- *Napló Judit kórházba létele idején.* 1934. I. 6.– 1935. VIII.¹⁰³
- *Napló az 1944. augusztusi meg[...]*¹⁰⁴ünkről.¹⁰⁵

Levelek

A levelek egy része megtalálható a Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár Konsza hagyatékában, valamint a Székely Nemzeti Múzeumban. Gyakori problémaként merült fel, hogy olvashatatlan, nem mindig derül ki belőle, hogy ki a címzett és ki a feladó, illetve gyakori esetben az időpont sem olvasható.

- 1915. szeptember 15. és 18., Konsza Samu írta kézzel Szászvároson, németül.¹⁰⁶
- 1916. február 4., Konsza írta németül Dienstzettel címmel.¹⁰⁷
- 1936. február 8., Dr. Kántor Lajos írta, Kolozsvárról. Értesíti Konsza Samut, hogy az Erdélyi Múzeum–Egyesület rendes tagjává választották. Géppel írt levél.¹⁰⁸

⁹⁸ Nem fellelhető.

⁹⁹ Fellelhető a *Dolgozataim gyűjtőnaplója* címet viselő 3-as számú naplóban, Konsza rokonság, Sepsiszentgyörgy, 1929: 192–201.

¹⁰⁰ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1942: 264–265.

¹⁰¹ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1943: 266–271.

¹⁰² ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 3-as számú mappa. 1944: 273–280.

¹⁰³ Nem fellelhető.

¹⁰⁴ Olvashatatlan a szó.

¹⁰⁵ Nem fellelhető.

¹⁰⁶ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹⁰⁷ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹⁰⁸ ÁLvS. Nr.INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

- 1936. február 18., köszönőlevél az Erdélyi Múzeum-Egyesület Tekintetes Választmányának, kézzel írva.¹⁰⁹
- 1937. november 27., levél Konsza Samunak, melyben értesítik, hogy az Erdélyi Református Egyházkerület tanári értekezlete jegyzőnek választotta november 21-én, Marosvásárhelyen; géppel írva.¹¹⁰
- 1938. december 30., levél Konsza Samu Úrnak, a Székely Mikó Kollegium Tanárának, írta Dr. Tavaszy Sándor, az Erdélyi Református Egyházkerület Kolozsvári Teológiai Fakultánsának tanára, Konsza *Erdélyi te-
tőkről* megjelent írása kapcsán; írógéppel írva.¹¹¹
- 1939. január 12., válaszlevél Tavaszy Sándornak, pizskozatban, kézzel írva.¹¹²
- 1942. július 8., Konsza Samu levele a M. Kir. Marosvásárhelyi Honvéd kiegészítő Parancsnokságnak, Sepsiszentgyörgyről; kézzel írva.¹¹³
- 1942. október 11., Konsza Samu írta Nagy Elek református esperes úrnak, melyben felhatalmazza egy telek eladására. Géppel írva.¹¹⁴
- 1944. június 3., Konsza Samu írta a Nagyméltóságú M. Kir. Honvédelmi Miniszter Úrnak. Sepsiszentgyörgy, kézzel írva.¹¹⁵
- 1950. május 12., „*Kedves Elvtárs!*” címmel Konszának jött levél, Sepsiszentgyörgy, kézzel írt.¹¹⁶
- 1961. január 20., Konsza írta feleségének, Tulkán Mária Irénnek, Sepsiszentgyörgy, kézzel írva.¹¹⁷
- 1970. március 6., a Kriterion Könyvkiadó levele Konsza Samu nyugalmazott Tanár Úrnak, a szerkesztő kérdése, hogy Konsza lányának lenne-e kedve irodalmi műveket fordítani francia vagy román nyelvből magyarra. Géppel írva.¹¹⁸
- 1970. április 7., Konsza válaszelevele, kézzel írva.¹¹⁹

¹⁰⁹ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹⁰ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹¹ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹² ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹³ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum Konsza hagyatékában.

¹¹⁴ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹⁵ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹¹⁶ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹¹⁷ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹⁸ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹¹⁹ ÁLvs. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

- 1967. december 12., Konsza Samu 80. születésnapjára, Izsák József írta Marosvásárhelyről. Géppel írva.¹²⁰

- 1967. december 17., 4 darab köszönőlevél, Konsza írta, hogy 80. születésnapján felköszöntötték, Sepsiszentgyörgy, kézzel írva.¹²¹

- 1969. november 27., köszönőlevél Domokos Gézának, amiért 82. születésnapján felköszöntötte. Ugyancsak köszönőlevél dátum nélkül a 82. születésnapra „*Kedves Dezső Öcsém*”-nek. Sepsiszentgyörgy, kézzel írva.¹²²

- 1969. augusztus 29., „*Igen Tisztelt Uram*”, Konsza Samu írta, Sepsiszentgyörgy, kézzel.¹²³

- 1969, a városi törvényszéknek, Sepsiszentgyörgy, Konsza írta, kézzel.¹²⁴
További 5 darab levél részvétnyilvánítás, Judit halálával kapcsolatban. 1973 november, 1 darab kézzel írott és 4 darab géppel írott.¹²⁵

A további 3 darab fellelhető levél csupán a keresztneveket tartalmazza a megszólítással.¹²⁶

Egy levél *Kedves Judit!* Kézzel, ceruzával, nincs rajta helyszín, sem időpont.¹²⁷

- Konsza Judit levelei, Farkasfa, 10 darab kézzel írt levél, az első levél időpontja 1925. május 11., az utolsó levél időpontja 1925. augusztus.¹²⁸

- *Édes jó szüleim!* Hegyi András levele kézzel, 10 oldal.¹²⁹

Jegyzőkönyvek

A szászvárosi református Kún Kollégium Felső kereskedelmi Iskolája „Széchenyi István gróf” önképzőkörének Jegyzőkönyve.¹³⁰

- 1919–20. isk. év, 1–15. oldal, 6 darab jegyzőkönyv.
- 1920–21. isk. év, 16–37. oldal, 9 darab jegyzőkönyv.
- 1921–22. isk. év, 38–61. oldal, 9 darab jegyzőkönyv.
- 1922–23. isk. év, 62–77. oldal, 6 darab jegyzőkönyv.

¹²⁰ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹²¹ Fellelhető a Sepsiszentgyörgy Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹²² Fellelhető a Sepsiszentgyörgy Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹²³ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹²⁴ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹²⁵ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹²⁶ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 9-es számú mappa, külön oldalon.

¹²⁷ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹²⁸ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond Nr.413. 11-es számú mappa.

¹²⁹ Fellelhető a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban, a Konsza hagyatékban.

¹³⁰ ÁLvS. Nr. INV.476. Fond Familial Konsza. Fond. Nr.413. 3-as számú mappa.

Más dokumentumok, tárgyak

A felsorolt írások mellett további dokumentumok találhatóak a levéltárban, a múzeumban és a Székely Mikó Kollégium könyvtárban.

A levéltári anyag következő további iratokat tartalmazza: fényképek,¹³¹ nyugdíjazási szelvények, Konsza Samu tanári oklevele,¹³² saját és lánya értesítői, elemi népiskolai bizonyítvány, gimnáziumi érettségi bizonyítvány,¹³³ különböző igazolványok, útlevelek, születési bizonyítványának kivonata,¹³⁴ származási táblázat¹³⁵, lánya és felesége születési kivonatai, Judit dolgozatai, német nyelvű tanulmányok, valamint felesége származási táblázata.

A Székely Nemzeti Múzeumban találunk leckekönyveket, fényképeket, újságcikkeket, valamint az említett és felhasznált írott anyagot. Ugyanitt találunk régi pénzerméket, amelyeket Konsza adományozott a múzeumnak.

A Székely Mikó Kollégiumban az említett anyagokon kívül találhatóunk fényképeket, újságcikkeket, gyászjelentőt, valamint fényképeket a temetről. Ezeket a dokumentumokat külön kategóriába lehetne besorolni.

Összegzés

Konsza Samu nyelvészként jelentős nyelvjáráskutatást végzett szülőfalujában, Nagybaconban. Néprajzkutatóként jelentős népköltészeti gyűjtést végzett Háromszéken, diákjaival együtt olyan gyűjtőhálózatot alakított ki, melynek eredményeként a polgárosodásról híres Háromszéken nagyon fontos és jelentős népköltészeti anyagot tártak fel. Gyűjteményük elsősorban új stílusú és helyi balladákat, hatalmas lírai dalanyagot, újabb meseszövegeket, jelentős szokásköltészetet, rövid műfajokhoz tartozó alkotásokat tartalmaz. Nehéz időben, Csutak Vilmos halála után vállalta el a Székely Nemzeti Múzeum vezetését. A Székely Nemzeti Múzeumnál fontos tárgygyűjtést végzett, sőt kiváló szakmai rendezvényeket szervezett. Tanárként jelentős oktatói munkát végzett. Ezt tükrözik a különböző elő-

¹³¹ Lásd *Képek*.

¹³² Az oklevelet lásd a 3. képet.

¹³³ Az utóbbi kettőt lásd az 1–2. képet.

¹³⁴ 4. kép.

¹³⁵ 5. kép.

adásai, dolgozatai, tanulmányai, melyek a magyar irodalom jelentős alkotásaival kapcsolatosak.

A dolgozat megpróbált átfogó képet nyújtani Konsza Samu életéről, munkáiról és munkásságáról. Leltárba venni azokat az írásokat, amelyeket élete során megírt. Képet nyújtani egy olyan munkásságról, amelynek egy része eddig ismeretlen volt. Konsza Samu mint nyelvész, mint néprajzkutató és mint tanár jelentős anyagot hagyott maga után. A teljes anyag feldolgozása, rendszerezése, a kimaradt dokumentumok, írások rendszerezése további munkát kíván. Ennek ellenére, bízom benne, hogy a jelen dolgozat is valamivel közelebb vitte a kutatást az életpálya és életmű jobb megismeréséhez.

Irodalom

Boér Hunor

2002a Adatok a Székely Nemzeti Múzeum két világháború közötti történetéhez. In: Wolf Tamás (szerk.): *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára*. Délkeleti Intézet-T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, I. 217–235.

2002b A Székely Nemzeti Múzeum ügyvezető-tanácsi jegyzőkönyvei, 1937–1940. In: Boér Hunor – Wolf Tamás (szerk.): *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára*. Délkeleti Intézet-T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, II. 215–239.

F. J. [Faragó József]

1994 Konsza Samu (szócikk). In: Dávid Gyula (főszerk.): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon III. Kh–M*. 1994. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 100–101.

Herepei János

2004 A Székely Nemzeti Múzeum igazgató jelentései, 1939–1944. (Közl. és előszó: Boér Hunor) In: Boér Hunor (szerk.): *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára*. Délkeleti Intézet-T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, III. 37–132.

Izsák József

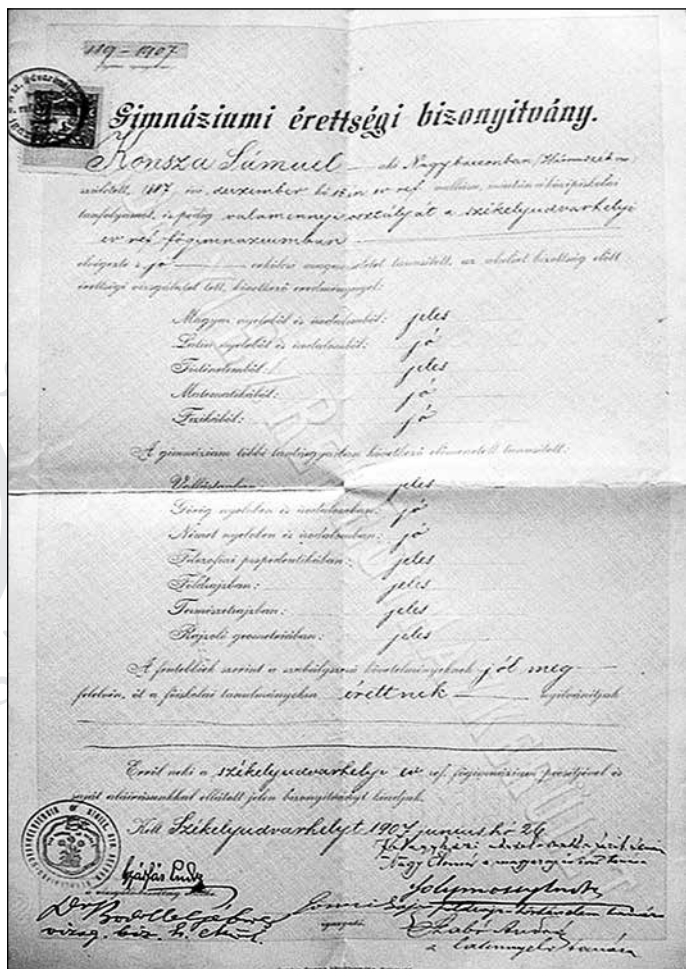
1958 Újból hajtott a vadrózsa. *Igaz Szó* VI. (10) 480–490.

Konsza Samu

1916a Nagybacon nyelvjárása. *Nyelvészeti Füzetek* (75) 4–38.

1916b Nagybacon nyelvjárása. *Magyar Nyelvőr* XLV. (2) 65–71., (3) 104–113., (4) 162–170., (5–6) 231–236.

- 1917a Közmondások. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (1–2) 65.
- 1917b Káromkodás. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (5–6) 192.
- 1917c Menekít. *Magyar Nyelvőr* XLVI. (7–8) 236.
- 1918 Szólások. *Magyar Nyelvőr* XLVII. (7–8) 190–191.
- 1934 *Katonadalok a székely népköltészetben*. Különlevonat az Erdélyi Múzeum Egyesület Sepsiszentgyörgyön 1933 augusztus 27–29. napjain tartott tizenkettedik vándorgyűlésének Emlékkönyvéből. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T., Kolozsvár, 52–58.
- 1938a Kosztolányi Dezső. (Tanulmány) *Erdélyi Múzeum* 43. (1) 27–42.
- 1938b A Székely Nemzeti Múzeum. *Székelység*. (6–7) 63–64.
- 1938c „Erdélyi tetők”. *Erdély* XXXV. (11–12) 148–150.
- 1939 Adalékok a népköltészeti termékek születéséhez. *Erdélyi Múzeum* XLIV. (3) 291–293.
- 1957 *Háromszéki magyar népköltészet*. Konsza Samu gyűjteménye. Szerkesztette és a bevezetőt írta Faragó József. A kezdő- és a zárórajzokat F. Halay Hajnal készítette. Állami Szépirodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely.
- 1968 Kakaslövés Apácán. *Művelődés* XXI. (5) 33–35.
- 1969 *A szegényember kincse. Háromszéki magyar népmesék Konsza Samu gyűjtéséből*. Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest.
- 2010 Önéletrajzi írások. *Acta Siculica. A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve* 651–668.
- Lénárt Anna
- 2002 Magyar skanzen és Székely Nemzeti Múzeum. *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára* 1–3 ([Aluta XXV:] *Acta (Siculica)* 2001/1,2000/2,2003/3), Délkeleti Intézet-T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 155–202.
- Szabó T. Attila
- 1958 *A Háromszéki magyar népköltészet* kötetéhez. *Korunk* XVII. (3) 452–457.
- Tóth Szabolcs – Boér Hunor
- 2002 Köz művelődési rendezvények a Székely Nemzeti Múzeumban a két világháború között. In: Wolf Tamás (szerk.): *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum százhuszonöt éves jubileumára*. Délkeleti Intézet-T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, I. 163–216.
- Veress Dániel
- 1967 Dr. Konsza Samu 80 éve. *Művelődés* XXI. (5) 32.

2. Konsza Samu gimnáziumi érettségi bizonyítványa,
 ÁLVS, Nr. INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413.
 7-es számú mappa.

3. Konsza Samu tanári oklevele, ÁLVs, Nr. INV.476.
 Fond. Familial Konsza, Fond. Nr. 413. 7-es számú mappa.

Az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház.

1875-1899

KIVONAT

nagy-község - i ev. ref. neves és szent ekklesia szülőföttek és keresztelték anyaközségből.

VII-évi. Könyv. 202-203-b

Születés év, hó, nap	Keresztelési év, hó, nap	Születet neme és neme	Tartózkodási helye	Születés helye, vallása és polgári állása	Születés helye, vőese, házastárs	Keresztelték s anyák név, polgári állása és lakóhelye	Születési neme	Keresztelő pap neve	Megjegyzés
1887				Könsza Sámuel fia munkás	Nagy-Község	Nagy-Község Községi tanács	Nagy	Nagy	
December 15	Január 25	fiú	szülőföldjén	Könsza Sámuel fia Községi tanács	Községi tanács	Nagy-Község	Nagy	Nagy	
				149					

A fennvezetett helyről hivatalosan kiadta Nagy-Községben 1899. évi. 1899

Nagy-Községben
ev. ref. pap.

Ny. Gondos F. Társas.

4. Könsza Samu születési bizonyítványa, ÁLUS, Nr. INV.476.
Fond. Familial Könsza, Fond. Nr. 413. 7-es számú mappa.

6. Emléklap, ÁLvs, Nr.INV.476. Fond. Familial Konsza, Fond.
Nr. 413. 7-es számú mappa.

7. Idős Konsza Samu és felesége, Ferenc Márcela,
iff. Konsza Samu és Konsza Ignác. (A rokonság tulajdonában)

8.

*Soká feküdtem gyötrő lázba,
Már elmenőbe, visszavágyva.
Aztán valahogy itt maradtam.
Lassan-lassan elmúlt a lázam,
S egyszercsak elhagyám az ágyam
Sok vívás és csalódásokra.
E kép tanum, hogy erős vagyok,
Kezembe pálca: indulhatok.
Haza megyek én a falumba.
Bpest, 1915. II. 25. Konsza Samu
(A Konsza Samu rokonságától.)*

9. Érettségizett növendékek, Szászváros, 1921.
Konsza Samu rokonságától

10. Kónsza Samu 1940 júniusában
(Kónsza Samu rokonságától)

11. 1969. okt. 15. Szabó József felvétele,
Kónsza Samu 82 éves korában, mellette felesége, Tulkán Mári Irén.
Kónsza Samu rokonságától

Özv. Dr. Konsza Samuné és leánya, Judit mélyszégyen fájdalommal tudatják, hogy a felejthetetlen élettárs, szerető szívé édesapja

Dr. KONSZA SAMU
nyug. kollégiumi igazgató-tanár

életének 84-ik, házasságának 44-ik évében hosszú szenvedés után folyó év, szeptember 15-én nemes lelkét visszaadta Teremtőjének. Életét a szeretet, az önfeláldozás és a munka öröme tette gazdaggó.

A gyászszertartás 1971. szeptember 17-én du. 4 órakor lesz a református ravatalozó házában, temetése f. hó 18-án de. 12 órakor a nagybaconi temetőben

ÁLDOTT EMLÉKE ÖRÖKKÉ ÉLNI FOG!

Sepsiszentgyörgy, 1971. szeptember 15.

A GYÁSZOLÓ CSALÁD.

12. Gyászjelentő, 1971. Konsza Samu rokonságtól